

A „negyedizigleni” orvos – Selye János felvidéki gyökerei*

Kiss László dr.

Szent Erzsébet Egészségügyi és Szociális Munka Főiskola,
Pozsony (Bratislava)

Selye János magát egy orvosdinasztia negyedik tagjának tekintette, azonban könyveiben nem nevezte meg felmenőit. A szerző levéltári és korabeli könyvészeti adatok alapján kimutatta, hogy Selye János nagyatyját még Schlesingernek hívták és a Trencsén megyei Pruszkán (ma: Pruské, Szlovákia) működött járásorvosként. *Orv. Hetil.*, 2016, 157(33), 1331–1333.

Kulcsszavak: Selye János, Selye Hugó, Schlesinger Samu, Pruszká, Trencsén megye

A fourth-generation doctor – Hans Selye and his origins from Felvidék (today Slovakia)

Hans Selye regarded himself as the fourth generation of medical dynasty, but in his books he did not name his ancestors. Based on facts from archives and contemporary literature the author demonstrated that the grandfather of Hans Selye was called Schlesinger and he worked in Pruszká (county Trencsén; (today: Pruské, county Trenčín, Slovakia) as a district physician.

Keywords: Hans Selye, Hugo Selye, Samuel Schlesinger, Pruské, county Trenčín

Kiss, L. [A fourth-generation doctor – Hans Selye and his origins from Felvidék (today Slovakia)]. *Orv. Hetil.*, 2016, 157(33), 1331–1333.

(Beérkezett: 2016. június 12.; elfogadva: 2016. június 27.)

„Tulajdonképpen sohasem volt igazi nemzetiségem, vagy ha úgy tetszik, több is volt. Apám magyar volt, és komáromi tanáraink intenzív magyar hazafisága erősen hatott rám. Anyám viszont osztrák volt, és születésemnél fogva magam is az, mivel egy bécsi szülészeti klinikán láttam meg a napvilágot” – vall Selye János származásáról az „Álomtól a felfedezésig” című, nagy közönségisírt aratott könyvében [1]. Egy oldallal odébb még ennyit árul el felmenőiről: „Apám, nagyapám, dédapám orvos volt, magától értetődött tehát, hogy én negyediziglen is folytatom a családi hagyományt. Apámnak virágzó sebészeti magánklinikája volt Komáromban...” [1].

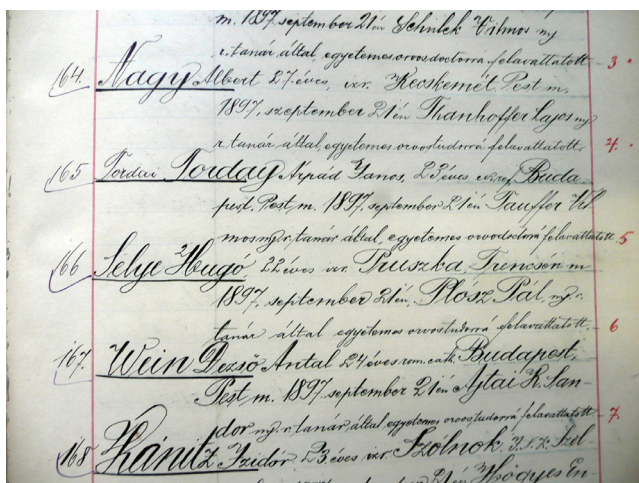
Az egyébként nem szófukar, kitűnő előadó Selye többet nem árult el felmenőiről, nem nevezi meg azokat. Az orvostörténeti szakirodalomban hiába kutatnánk a Selye-dinasztia nyomait. A száz híres tudós életrajzát közreadó kötetben is csak ennyi szerepel: „Selye János Hugó

Brúnó 1907. január 26-án született Bécsben, Maria Felicitas Langbank és Selye Hugó, az ismert és szintén orvoscsaládból származó sebész gyermekeként” [2].

Az apa neve, nemzetisége, orvos volta tehát közismert. Magyar nemzetisége alapján logikusnak tűnt, hogy az orvosi oklevelet magyar orvosi karon szerezhette meg. Feltevésem helyesnek bizonyult. Az 1896-ban, a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről kiadott, az orvosi kar dékánja, *Hőgyes Endre* által szerkesztett Millenniumi emlékkönyv közreadta az orvosi kar hallgatóinak névsorát is. Az 1895/96-os tanév elsőéves medikusai közt bukkanhat rá Selye Hugó nevére [3].

Innen már aránylag könnyű volt a továbblépés. Az azóta önállósult orvosi karból mára Semmelweis Egyetem lett. Központi levéltárának igazgatója, *dr. Molnár László* – kérésemre – az egyetemes orvosdoktorok aranykönyvében [4] találta az alábbi, 66. sorszámú bejegyzést:

*A dolgozat a szerzőnek 2016. június 11-én, Komáromban, a Szlovákiai Magyar Egészségügyi Társaság „A stresszről” című nemzetközi konferenciáján elhangzott előadásának rövidített, szerkesztett változata.

1. ábra | Selye Hugó a végzetek aranykönyvében

„Selye Hugó, 22 éves, izr., Pruszká, Trencsén m., 1897. szeptember 21-én Plósz Pál ny. r. tanár által egyetemes orvostudorrá felavattatott” (1. ábra).

E rövid, de hiteles adatsor számos, Selyével kapcsolatos rejtélyt segít megoldani. Mindenekelőtt azt, hogy Selye János atyja, Selye Hugó a Felvidéken, tehát a mai Szlovákia területén, a Vág folyó vadregényes völgyében, Trencsén megye Pruszká nevű helységében született. Pruszká mai szlovák neve Pruské. Egy korabeli lexikoni szócikk így mutatja be:

„Pruszká, kisközség Trencsén vármegye puchói járásában, 1891-ben 1202 tót és német lakossal, Ferencrendi kolostorral, posta-, távíró- és telefonhivatallal” [5].

A „kisközség” meghatározás helyes értelmezéséhez tudni kell, hogy magának a megyeszékhelynek, Trencsén „rendezett tanácsú városnak” is csak 5100 lakosa volt 1891-ben, ebből 1198 volt izraelita hitfelekezetű [6]. Pruszká lakosainak hitfelekezeti megoszlása nem ismert, de feltételezhető, hogy a német nyelvű lakosság nagy része izraelita lehetett.

Mivel Selye Hugó – végzési évéből és korából következtetve – 1875-ben születhetett, következő lépésként azt kellett tisztáznom, ki volt az orvos Pruszkán 1875-ben. Az egészségügyi személyzetről 1876-ban kiadott statisztikai kimutatás ezt írja Pruszkáról:

„Pruszká, 1160 lakos, 1607 hold terület. Orvostudor: Schlesinger Samu 1843, izr., O(rvos) t(udor) Bécs 1866, megyei járás-orvos” [7].

Összeáll tehát a kép: a Bécsben végzett, 33 éves pruszkai járásorvos lehetett Selye Hugó atyja, Selye János nagyatyja. Ez egyben magyarázat is arra: miért nincs négy orvost felvonultató Selye-dinasztia? Nem sikerült azonban kideríteni, mikor történt a Schlesinger–Selye névváltás. Az 1895-ben Budapesten kiadott „Századunk névváltozásai” című kötet az 1800 és 1893 közti változásokat tünteti fel – és nincs benne Schlesinger–Selye váltás. Valószínűsíthető, hogy a váltásra 1893 után, de

1895 előtt kerülhetett sor, hiszen Hugó már Selyeként iratkozott a pesti orvosi karra.

Selye János atyai nagyatyját Schlesinger Sámuelnek hívták. Közismert és megbecsült orvosa volt régiójának, amint ezt egy 1897-ben megjelent jellemzés bizonyítja. A Trencsén megye helységeit és jeles közéleti szereplőit bemutató írásban ez olvasható: „Dr. Schlesinger Samu, körorvos, szül. 1873-ban (!), Trencsén-megyében, Szrenjénben. Tanulmányait Trencsénben, Nagyszombatban, Budapesten és Bécsben végezte, hol 1867-ben promoválták. Egy ideig Bécsben, mint assistens működ-vén, Baánra ment gyakorló orvosnak, míg 1870-ben járási orvosnak választották Pruszkára. Ez állásától 2 év előtt önként megvált és azóta mint körorvos működik. 1870-től a gróf Königsegg-féle uradalom orvosa, számos közhasznú és jótékony, és a trencsényi természettudományi egyletnek tagja” [8]. A szócikk ugyan számos elírást tartalmaz – nem 1873, hanem 1843 a születési év, a „Szrenje” valószínűleg Felsőszernye/Felsőszrenye (ma: Horné Srnie) –, mégis sokban hozzájárul Selye János nagyatyja portréjának felvázolásához.

Jó lenne még továbblépni „hátrafelé”, azaz kideríteni, ki volt, hol működött a dinasztiaalapító, Selye János dédapja. A keresztnév és egyéb „ismertetőjel” hiányában ez pillanatnyilag megoldhatatlan feladatnak látszik.

Anyagi támogatás: A közlemény megírása anyagi támogatásban nem részesült.

A cikk végleges változatát a szerző elolvasta és jóváhagyta.

Érdekltségek: A szerzőnek nincsenek érdekltségei.

Köszönetnyilvánítás

A szerző ezúton is köszöni dr. Molnár Lászlónak, a Semmelweis Egyetem, Levéltári Központ igazgatójának, illetve dr. Dörnyei Sándor orvostörténésznek az adatok felkutatásában nyújtott segítségét.

Irodalom

- [1] Selye, J.: From dream to discovery. On being a scientist. [Álomtól a felfedezésig. Egy tudós vallomásai.] Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967. [Hungarian]
- [2] Simmons, J.: The scientific 100. [100 tudós.] Magyar Könyvklub, Budapest, 1999. [Hungarian]
- [3] Hűgyes, E. (ed.): Memory book of the past and presence of the Medical Faculty of the Royal Hungarian University of Budapest. [Emlékkönyv a Budapesti Királyi Magyar Tudomány Egyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről.] Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat, Budapest, 1896. [Hungarian]
- [4] 1/f List of graduated students in the Faculty of Medicine, Vol. 6. Gold book of Doctors of Medicine 1878/79–1926/27. Central Archive of Semmelweis University, Budapest. [Az Orvostudományi Karon végzett hallgatók jegyzéke, 6. kötet. Egyetemes orvosdoktorok aranykönyve 1878/79–1926/27/303.] Semmelweis Egyetem Központi Levéltára, 1/f állag, Budapest. [Hungarian]

- [5] Pruszká, in: Pallas Great Cyclopaedia, Vol. 14. [Pruszká, in: A Pallas Nagy Lexikona, 14. kötet.] Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1897. [Hungarian]
- [6] Trencsén, in: Pallas Great Cyclopaedia, Vol. 16. [Trencsén, in: A Pallas Nagy Lexikona 16. kötet.] Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1897. [Hungarian]
- [7] *Oláh, G.*: Statistics of public health in Hungary. Statistics of health staff and pharmacies in Hungary. Based on official facts. [Magyarország közegészségügyi statisztikája. Az egészségügyi személyzet és a gyógyszerárak statisztikája Magyarországon. Hivatalos adatok alapján.] Budapest, 1876. [Hungarian]
- [8] Hungary and abroad. [Magyarország és a külföld.] 1897, 1(4–5), 14. [Hungarian]

(Kiss László dr.,
e-mail: kiss.agi@panelnet.sk)

Ellen Notbohm–Veronica Zysk

EZEREK NAGYSZERŰ ÖTLET

AUTIZMUSVAL ÉLŐ VAGY ASPERGER-SZINDRÓMÁS GYEREKEK NEVELÉSÉHEZ ÉS TANÍTÁSÁHOZ

„Ha minden iskolában és családban a könyvben szereplő ötletek kis töredékét felhasználnák, beláthatatlan lehetőségek nyílnának meg előttünk, hogy javítsuk az autizmussal vagy Asperger-szindrómával élő gyermekek életminőségét. Ez pedig csodálatos dolog!”

Dr. Temple Grandin

A könyv számtalan azonnal alkalmazható ötletet kínál szülőknek és nevelőknek az alábbi területeken:

- szenzoros integráció: fejlesztőfeladatok a szabadban és bent,
- kommunikáció: szóhasználat, hallás, vizualitás, környezet,
- viselkedés: tipikus viselkedési formák és kezelésük,
- mindennapi élet: ötletek a mindennapi szituációkhoz, a biztonság megteremtéséhez,
- szociális létezés: barátság, játék, kooperáció, érzelmek.

348 oldal, 4100 Ft
www.akademiaikiado.hu

AKADÉMIAI KIADÓ